

<https://doi.org/10.52387/1811-5470.2026.1.19>
 CZU: 37.091:37.015/.06:373

ABORDAREA CENTRALITĂȚII ÎN FORMAREA AUTONOMIEI ELEVILOR

Vasilica-Cristina CĂLESCU,
 doctorandă, Școala Doctorală Științe ale Educației,
 Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, RM
 profesoară, Colegiul Național „Spiru Haret”, Târgu Jiu, România
 ORCID: 0009-0000-2452-7219
 E-mail: calescuvasilica@gmail.com

Rezumat. *Articolul de față își propune să analizeze modul în care plasarea elevului în centrul procesului educațional contribuie la dezvoltarea autonomiei sale. Demersul pornește de la premisa conform căreia autonomia elevilor nu reprezintă un rezultat pasiv al instruirii, ci un proces activ și dinamic, care presupune responsabilizare personală, implicare conștientă și capacitate de auto-reflecție. Abordarea educațională centrată pe elev favorizează formarea și consolidarea competențelor de autogestionare, de luarea deciziilor și de învățarea autoreglată, fiind susținută atât de perspectivele pedagogice contemporane, cât și de rezultatele cercetărilor recente din domeniul științelor educației.*

Cuvinte-cheie: *centralitatea elevului, autonomie, învățare autoreglată, pedagogie activă, formare personalizată, constructivism.*

CENTRALITY APPROACH IN BUILDING STUDENT AUTONOMY

Summary. *This article aims to analyze how the centrality of the student in the educational process contributes to the formation of his/her autonomy. It starts from the premise that student autonomy is not a passive result of training, but an active process, which involves responsibility, involvement and self-reflection. The student-centered approach favors the development of self-management skills, decision-making and self-regulated learning, being supported by both modern pedagogical perspectives and recent research in educational sciences.*

Keywords: *student centrality, autonomy, self-regulated learning, active pedagogy, personalized training, constructivism.*

Introducere. Centralitatea ca fenomen reactualizat. În pedagogia ontotemporală, conceptul de centralitate a elevului exprimă o mutație semnificativă în planul didacticii: de la o educație transmisivă, exterioară și impusă, spre una participativă, reflexivă și auto-dirijată. Această viziune se împletește profund cu formarea autonomiei elevului, văzută ca o condiție esențială pentru succesul învățării pe tot parcursul vieții. După cum afirmă Philippe Meirieu, „a pune elevul în centru nu înseamnă a-l lăsa de capul lui, ci a-l însoți în propria devenire” [10]. Autonomia nu este echivalentă cu libertatea nelimitată, ci cu capacitatea de a alege responsabil, pe baza cunoașterii și reflecției critice.

Abordarea centrată pe elev presupune reconsiderarea tuturor componentelor procesului didactic, precum curriculum, strategii de predare, evaluare și relația profesor-elev. Elevul nu mai este un simplu receptor de informații, ci devine actor al propriei formări. Această viziune este susținută de paradigma constructivistă, care afirmă că „învățarea este un

proces activ de construire a cunoașterii, nu de absorbție pasivă” [12, 15]. Profesorul își asumă rolul de facilitator, ghid și de mediere a sensului.

Potrivit lui Xavier Roegiers, „elevul autonom este acela care poate învăța singur, împreună cu alții și de la alții, în contexte variate, gestionându-și propriile resurse cognitive și emoționale” [14, p.23]. Această formă de autonomie nu se dezvoltă spontan, ci necesită o cultivare sistematică, print crearea unui climat educațional favorabil, prin stimularea provocărilor cognitive și prin valorizarea efortului personal. Conceptul de *centralitate* reprezintă o noțiune transversală, care își găsește relevanța și aplicabilitatea în multiple domenii ale cunoașterii, de la filosofia existenței la logica argumentării și până la practica educațională. În esență, centralitatea exprimă ideea unei *concentrații axiologice sau funcționale* în jurul unui element-cheie, ce devine reperul organizator al întregului sistem.

1.1. Centralitatea în sens filosofic. În perspectivă filozofică, centralitatea este asociată cu întrebarea

rea fundamentală: „Ce este esențial într-o relație de cunoaștere, existență sau acțiune?”. În tradiția umanistă, omul este considerat centrul lumii, măsura tuturor lucrurilor, conform celebrului adagiu al lui Protagoras. Ulterior, gândirea modernă și postmodernă a problematizat această „centralitate umană”, punând accent pe *pluralismul perspectivelor și decentralizarea sensurilor*. Totuși, în contextul educațional, moștenirea umanistă rămâne relevantă: **elevul este privit ca subiect cu demnitate, libertate și potențial**, iar actul educațiv se organizează în jurul nevoilor și dezvoltării sale integrale. „A pune elevul în centru înseamnă a-l recunoaște ca scop al educației, nu ca mijloc al unui sistem” [5, p.47]. Aceasta presupune că procesul de învățare nu se limitează la transmiterea de cunoștințe, ci vizează formarea unui individ capabil să-și gestioneze propria dezvoltare, să gândească critic și să participe activ în societate. În acest sens, profesorul devine co-participant, adaptând metodele și resursele educaționale la ritmul și nevoile fiecărui elev. O astfel de abordare nu doar că respectă valorile umaniste, ci contribuie și la crearea unui mediu de învățare incluziv, motivant și flexibil, în care autonomia și responsabilitatea elevului sunt promovate în mod constant.

1.2. Centralitatea în sens logic. În plan logic, centralitatea are semnificația unei *ierarhii argumentative*. Într-un sistem de judecăți sau de raționamente, se caută întotdeauna *premisele centrale*, adică ideea în jurul căreia se organizează alte enunțuri. În educație, acest model se regăsește în construirea *conținuturilor curriculare* sau a *proiectelor didactice*, unde elevul este luat drept punct de referință: nevoile, interesele și stilurile lui de învățare orientează întregul proces de predare-învățare. În acest sens, *centralitatea* implică o *coerență sistemică*, o raportare constantă la un nucleu de semnificație. Elevul nu este doar „un punct în sistem”, ci devine **principiul ordonator al actului educativ**.

1.3. Centralitatea în sens pedagogic. În pedagogie, centralitatea este un principiu metodologic și axiologic. A vorbi despre „centralitatea elevului” înseamnă a susține o *viziune educațională centrată pe subiectul învățării*, în opoziție cu modelele tradiționale în care accentul era pus pe conținut sau pe autoritatea profesorului. Această abordare a fost conceptualizată în pedagogia contemporană prin expresii precum:

- „învățare centrată pe elev” (student-centered learning),
- „predare diferențiată”,
- „învățare personalizată”,
- „pedagogie a autonomiei”.

Astfel, *centralitatea elevului* nu reprezintă o simplă metaforă, ci o *strategie didactică*, care presupune reconceptualizarea obiectivelor, metodelor, rolurilor și relațiilor educaționale. După cum notează Philippe Perrenoud, „centrând învățarea pe elev, nu negăm rolul profesorului, ci îl transformăm: din emițător de conținut devine mediator al sensului” [11, p.102].

1.4. Dimensiuni complementare ale centralității. Pentru a înțelege mai bine acest fenomen, putem distinge următoarele dimensiuni ale centralității:

Dimensiune	Descriere
Ontologică	Elevul este recunoscut ca ființă cu valoare în sine
Epistemologică	Cunoașterea se construiește în jurul experienței proprii
Practică	Activitățile de învățare pornesc de la și se întorc spre elev
Etică	Respectarea demnității și libertății de decizie a elevului
Didactică	Curriculumul și metodele sunt adaptate profilului elevului

Centralitatea este un concept cu valențe multiple, ce traversează fundamentele educației. În pedagogia modernă, *centralitatea elevului* devine nu doar un ideal, ci o necesitate practică, susținută de teoriile învățării, de principiile democrației educaționale și de exigențele unei societăți bazate pe cunoaștere.

2. Impactul abordării centrate pe elev asupra procesului de învățare. Centrul de greutate al educației contemporane s-a deplasat semnificativ de la simpla transmitere a cunoștințelor spre formarea de competențe, dezvoltarea gândirii critice și *cultivarea autonomiei în învățare*. În această transformare, *centrării pe elev* i se recunoaște un rol esențial: este atât un principiu pedagogic, cât și un indicator al calității actului educațional.

2.1. De la predare la învățare centrată pe elev. În paradigma tradițională, învățarea era centrată pe conținuturi și pe profesor ca sursă principală de autoritate și cunoaștere. Modelul transmisiv presupunea un flux liniar: profesorul transmite – elevul recepționează. În schimb, în paradigma actuală, învățarea devine *activă, constructivă și personalizată*. Conform lui David Ausubel, „cea mai importantă influență asupra învățării este ceea ce elevul deja știe – aflați acest lucru și predați în consecință” [1, p.56]. Această idee subliniază rolul fundamental al cunoașterii prealabile a elevului în procesul de predare.

În centrul învățării se află acum:

- experiențele personale ale elevului,
- interesele și motivațiile lui,

- capacitatea de autoreglare,
- interacțiunea socială și colaborativă.

2.2. Funcțiile centrării în procesul de învățare.

Centrând procesul educativ pe elev, sistemul de învățământ își reconfigurează nu doar metodele, ci și finalitățile. Funcțiile principale ale acestei centrări sunt:

- *Motivațională* – elevul se simte valorizat, recunoscut și responsabilizat;
- *Cognitivă* – învățarea se bazează pe activarea gândirii critice și reflexive;
- *Axiologică* – sunt promovate valori precum responsabilitatea, libertatea de alegere, demnitatea;
- *Formativă* – elevul nu doar învață, ci învață *cum să învețe* (metacogniție);
- *Adaptivă* – conținuturile și strategiile sunt adaptate la nevoile reale ale elevului.

După cum afirmă Radu Popa, „centrul educației trebuie să fie elevul autonom, capabil să-și construiască propria devenire prin reflecție, efort și sprijin pedagogic inteligent” [13, p.78].

2.3. Relația profesor-elev în învățarea centrată. Într-un mediu educațional centrat pe elev, rolul profesorului se transformă din „transmițător de informații” în *facilitator, mentor și designer de experiențe de învățare*. Profesorul creează condițiile pentru ca elevul:

- să exploreze activ cunoașterea,
- să formuleze întrebări,
- să rezolve probleme autentice,
- să colaboreze și să reflecteze critic asupra propriei învățări.

Acest model favorizează dezvoltarea *competențelor-cheie pentru viață*, printre care: învățarea autonomă, comunicarea eficientă, creativitatea, colaborarea și gândirea sistemică.

2.4. Exemple de aplicare a centrării în învățare. Exemplul 1: Portofoliul educațional. Elevii își documentează propriul parcurs de învățare, reflectând asupra progresului, punctelor tari și ariilor de îmbunătățire. Astfel, învățarea devine *conștientă și autoreglată*.

Exemplul 2: Învățarea bazată pe proiecte (PBL). Proiectele centrate pe interesele elevilor stimulează gândirea critică, cooperarea și aplicarea cunoștințelor în contexte reale. Profesorul oferă sprijin, dar lasă spațiu deciziilor elevului.

Exemplul 3: Contractul pedagogic. Prin stabilirea unor acorduri clare privind obiectivele, metodele și evaluarea, se consolidează *implicarea elevului*

în propriul proces de învățare, crescând responsabilitatea și autonomia.

2.5. Impactul centrării asupra rezultatelor învățării. Studiile arată că elevii implicați activ în procesul de învățare:

- rețin mai bine informația,
- transferă cunoștințele în situații noi,
- dezvoltă o atitudine pozitivă față de școală și față de învățare,
- își formează o identitate academică solidă.

Aceste rezultate validează abordarea centrată pe elev ca fiind nu doar eficientă din punct de vedere pedagogic, ci și umanistă, echitabilă și durabilă. Centrul învățării nu este o noțiune fixă, ci una dinamică: elevul este adus în centrul procesului educativ nu pentru a primi totul de-a gata, ci pentru a deveni *agent activ al propriei formări*. Prin această schimbare de paradigmă, educația devine un proces de construire împreună – între profesor și elev, între individualitate și colectivitate, între rațiune și valori.

3. Specificul autonomiei elevului. Autonomia elevului este o componentă esențială a educației moderne, fiind strâns legată de conceptul de învățare centrată pe elev. Ea presupune capacitatea elevului de a-și gestiona propriul proces de învățare, de a lua decizii, de a-și stabili obiective, dar și de a-și asuma responsabilitatea pentru rezultatele obținute. Autonomia nu este un dat natural, ci o *competență complexă care se formează treptat* prin interacțiune educațională și sprijin pedagogic.

3.1. Definirea conceptului de autonomie a elevului. În literatura de specialitate, autonomia este înțeleasă ca o *capacitate de autoconducere și autoreglare* în plan cognitiv, afectiv și comportamental. Potrivit lui Philippe Meirieu, autonomia elevului nu înseamnă „a face ce vrea”, ci „a învăța să vrei ceea ce are sens și valoare în context educațional și social” [9, p.64].

Astfel, autonomia presupune:

- *Inițiativă personală* – elevul pornește acțiuni de învățare din proprie inițiativă;
- *Responsabilitate* – își asumă consecințele alegerilor sale;
- *Reflecție critică* – analizează rațional acțiunile și deciziile proprii;
- *Autoreglare* – își monitorizează și ajustează efortul în funcție de scopuri;
- *Capacitate decizională* – își stabilește obiective relevante și realiste.

3.2. Dimensiuni ale autonomiei elevului. Autonomia elevului poate fi analizată pe mai multe planuri:

Dimensiune	Descriere
Cognitivă	Capacitatea de a selecta strategii de învățare, de a reflecta asupra înțelegerii și de a autoregla procesul de asimilare a cunoștințelor.
Afectiv-motivațională	Implică încrederea în sine, motivația intrinsecă, gestionarea emoțiilor în situații de învățare.
Comportamentală	Se referă la organizarea activităților proprii, gestionarea timpului, perseverență și autodisciplină.
Socială	Capacitatea de a coopera cu alții, de a cere ajutor, de a acționa în mod responsabil în contexte colective.

3.3. Dezvoltarea autonomiei – un proces pedagogic progresiv. Autonomia nu este un obiectiv atins dintr-o dată, ci se dezvoltă treptat, printr-un proces de însoțire pedagogică. Elevul învață să fie autonom prin practică, prin eșecuri gestionate constructiv și prin ghidaj educațional inteligent. După cum afirmă Jerome Bruner, „scopul final al educației este acela de a crea persoane capabile să învețe singure” [2]. Această viziune implică un *parteneriat între profesor și elev*, în care profesorul acționează ca facilitator, model și susținător al procesului de autoformare. Strategiile pentru dezvoltarea autonomiei elevului vizează atât asumarea responsabilității, cât și implicarea activă în procesul de învățare. **Contractul educațional** clarifică drepturile și responsabilitățile elevului și ale profesorului, creând cadrul pentru implicare și responsabilitate. **Portofoliul reflexiv** permite elevului să-și urmărească progresul, să analizeze realizările și să reflecte asupra propriilor puncte forte și asupra aspectelor de îmbunătățit. Prin **autoevaluare și coevaluare**, elevul își dezvoltă capacitatea de a evalua propriile performanțe și de a oferi feedback colegilor, stimulând gândirea critică și responsabilitatea. **Planul de învățare individualizat** personalizează procesul de învățare în funcție de nevoile, ritmul și interesele fiecărui elev, încurajând inițiativa și autonomia. De asemenea, **sarcinile de tip proiect** oferă oportunitatea de a gestiona etapele și resursele unei activități complexe, stimulând planificarea, creativitatea și cooperarea. În fine, **feedbackul formativ și auto-reflexiv** sprijină elevul în identificarea progreselor și a dificultăților, încurajând ajustarea strategiilor proprii și asumarea deciziilor educaționale.

3.4. Autonomia și cultura clasei. Dezvoltarea autonomiei nu se poate realiza izolat, ci presupune o

cultură organizațională a clasei bazată pe încredere, respect reciproc, deschidere și co-responsabilitate. Elevii trebuie să se simtă *văzuți, auziți și validați*, iar greșelile trebuie tratate ca oportunități de învățare, nu ca eșecuri definitive.

Într-o clasă care favorizează autonomia:

- se evită controlul rigid și excesiv;
- se încurajează întrebările și explorarea;
- se valorifică diferențele de ritm și stil de învățare;
- se oferă spațiu pentru alegere și decizie.

3.5. Obstacole în dezvoltarea autonomiei. Chiar dacă autonomia este un ideal pedagogic, în practică apar numeroase obstacole:

- presiunea performanțelor standardizate;
- supraîncărcarea curriculară;
- lipsa de formare a cadrelor didactice pentru a sprijini autonomia;
- rezistența la schimbare a unor profesori sau elevi;
- climatul autoritar și competitiv.

Depășirea acestor obstacole necesită o restructurare sistemică, dar și o *reconsiderare a raportului profesor-elev* în cheie democratică și umanistă. Autonomia elevului nu este un lux al educației moderne, ci o necesitate într-o societate bazată pe schimbare rapidă, învățare continuă și responsabilitate individuală. A susține autonomia înseamnă a investi în potențialul elevului de a deveni autorul propriei vieți, capabil să aleagă, să decidă și să acționeze cu sens într-o lume complexă.

4. Mecanisme, tehnici, tehnologii de centrare în învățare. Centrul de interes în educația contemporană s-a mutat de la conținutul transmis spre modul în care elevul învață, accentuând importanța adaptării procesului educațional la nevoile, interesele, ritmurile și stilurile de învățare ale acestuia. Pentru realizarea efectivă a acestei viziuni sunt necesare mecanisme, tehnici și tehnologii specifice, care să sprijine și să faciliteze învățarea centrată pe elev.

4.1. Mecanisme pedagogice ale centrării în învățare. Mecanismele pedagogice sunt procese didactice interne care susțin personalizarea învățării și dezvoltarea autonomiei elevului. Ele sunt orientate spre:

- *activarea cunoștințelor anterioare* ale elevului;
- *individualizarea sarcinilor* în funcție de nivelul și stilul cognitiv;
- *motivarea internă* prin apel la curiozitate, scop personal și sens;

- *autoevaluarea și autoreglarea* în procesul de învățare.

Un mecanism-cheie este **autoreglarea învățării („învățare autoreglată”)**, definită de Zimmerman ca „procesul prin care elevii își dirijează gândirea, motivația și comportamentul către atingerea obiectivelor de învățare” [16, p.112]. Alt mecanism important este *feedforward-ul*, adică oferirea de sugestii pentru îmbunătățirea ulterioară, mai degrabă decât evaluarea trecutului. Aceasta creează un cadru constructiv, motivant și predictiv.

4.2. Tehnici de centrare în învățare. Tehnicile didactice concrete aplicate în sprijinul centrării pe elev sunt extrem de variate și flexibile. Iată câteva dintre cele mai relevante:

a) Tehnica explorării

Elevul este ghidat să ajungă la concluzii prin explorare, investigație și raționament propriu. Această tehnică sporește motivația intrinsecă și promovează gândirea critică. Această abordare sporește motivația intrinsecă, deoarece elevul devine activ implicat în procesul de învățare, simțind satisfacție atunci când descoperă informații sau soluții prin propriile eforturi. În plus, metoda promovează gândirea critică, capacitatea de analiză și abilitatea de a formula și testa ipoteze. Elevul învață să facă conexiuni între concepte, să pună întrebări pertinente și să dezvolte strategii de rezolvare a problemelor. Prin stimularea curiozității și a inițiativei, învățarea prin descoperire contribuie la dezvoltarea **autonomiei și responsabilității** în procesul educațional, pregătind elevul să învețe nu doar pentru note, ci pentru aplicarea cunoștințelor în contexte reale.

b) Tehnica intenționării

Elevii investighează o problemă reală, creând produse semnificative. Este o tehnică ce integrează conținuturi multiple și favorizează colaborarea, creativitatea și autonomia. Această tehnică integrează conținuturi din discipline diferite și stimulează colaborarea, deoarece elevii trebuie să lucreze în echipă, să împartă responsabilități și să comunice eficient. În același timp, PBL dezvoltă creativitatea și gândirea critică, deoarece elevii sunt provocați să identifice soluții originale și să rezolve probleme complexe. Prin implicarea în proiecte autentice, elevii își asumă responsabilitatea pentru propria învățare, își organizează resursele și își dezvoltă autonomia, învățând să planifice, să monitorizeze și să evalueze progresul lor și al echipei. Mai mult, această metodă creează legături între teoria învățată și aplicarea practică, pregătind elevii pentru situații reale și pentru luarea deciziilor în contexte diverse.

c) Contractul pedagogic

Reprezintă o înțelegere clară și negociată între profesor și elev privind obiectivele, ritmul, metodele și criteriile de evaluare. Aceasta promovează responsabilitatea și implicarea elevului. Prin stabilirea acestor elemente în mod transparent, elevul devine conștient de responsabilitățile sale și de așteptările care îi sunt adresate. Această abordare stimulează implicarea activă în învățare, dezvoltă autonomia și capacitatea de autoreglare, deoarece elevul participă la luarea deciziilor privind parcursul său educațional. În plus, contractul pedagogic favorizează comunicarea și cooperarea între profesor și elev, creând un cadru de învățare bazat pe respect reciproc, claritate și responsabilitate împărtășită.

d) Autoevaluarea și coevaluarea

Implicarea elevilor în procesele de reflecție asupra propriului progres, dar și asupra activităților colegilor, conduce la conștientizarea și reglarea propriului demers de învățare. Prin autoevaluare și coevaluare, elevii își dezvoltă gândirea critică, capacitatea de analiză și abilitatea de a identifica punctele forte și aspectele care necesită îmbunătățire. Aceste practici încurajează responsabilitatea și autonomia, deoarece elevul învață să ia decizii informate privind strategiile de învățare și să-și ajusteze comportamentele și eforturile în funcție de obiectivele stabilite. În plus, feedbackul primit de la colegi și propria reflecție stimulează motivația intrinsecă și dezvoltarea competențelor sociale și colaborative.

e) Tehnica dosarelor

O colecție de produse de învățare care reflectă evoluția, efortul și stilul individual al elevului, însoțită de reflecții personale. Aceasta permite elevului să urmărească progresul său, să conștientizeze realizările și dificultățile întâmpinate și să identifice strategii de îmbunătățire. În același timp, portofoliul stimulează **autonomia și responsabilitatea**, deoarece elevul devine activ implicat în documentarea și evaluarea propriei învățări, încurajând reflecția critică și planificarea pașilor următori în procesul educațional.

f) Hărțile conceptuale

Reprezentări grafice ale cunoștințelor ce favorizează organizarea logică și vizuală a informației, dezvoltând astfel metacogniția. Prin realizarea și utilizarea acestor hărți, elevii își dezvoltă **metacogniția**, adică abilitatea de a-și monitoriza și regla propriul proces de învățare. Hărțile conceptuale sprijină claritatea gândirii, facilitează retenția informațiilor și permit elevilor să conecteze noile cunoștințe cu experiențele și cunoștințele anterioare, consolidând astfel învățarea activă și reflexivă.

4.3. Tehnologii educaționale pentru învățare centrată. Tehnologiile digitale permit adaptarea, diversificarea și eficientizarea procesului educațional. Utilizarea acestora trebuie să fie instrumentală, nu decorativă, având ca scop:

- accesibilizarea conținuturilor;
- personalizarea învățării,
- oferirea de feedback rapid și automatizat,
- stimularea participării active.

Instrumente și platforme relevante:

- **Google Classroom / Microsoft Teams** – pentru organizarea și distribuirea sarcinilor individualizate;
- **Kahoot, Quizizz, Mentimeter** – pentru evaluare interactivă și autoreglare prin feedback instant;
- **Edpuzzle, Nearpod** – pentru învățare activă pe bază de video, cu întrebări integrate și urmărirea progresului;
- **Learning Management Systems (LMS)** – oferă posibilitatea de creare a unor parcururi de învățare personalizate și adaptative.

Conform cercetărilor recente (OECD, 2020), utilizarea inteligentă a tehnologiei contribuie la *creșterea implicării elevilor, a motivației și a autonomiei*, atunci când este integrată pedagogic, nu doar tehnic.

4.4. Rolul profesorului în aplicarea mecanismelor și tehnologiilor. Profesorul este *orchestratorul procesului de centrare*, asigurând coerența, sensul și adecvarea instrumentelor la specificul fiecărui elev. Acesta:

- creează contexte autentice de învățare;
- adaptează metodele la nevoile individuale;
- oferă sprijin diferențiat și feedback personalizat;
- cultivă o relație empatică și deschisă cu elevii;
- utilizează tehnologia în scopuri formative, nu doar informative.

După cum afirmă Radu Popa, „profesorul modern este un designer de situații de învățare centrate pe elev, nu un simplu furnizor de cunoștințe” [13, p.85]. Mecanismele, tehnicile și tehnologiile de centrare în învățare transformă profund arhitectura procesului educațional. Prin ele, elevul devine *actor activ, reflexiv și responsabil* al propriei formări. Pentru a funcționa optim, aceste instrumente trebuie însă integrate coerent, în cadrul unui demers pedagogic conștient și orientat spre dezvoltarea autonomiei.

Transformările recente din educație pun accent tot mai mult pe re poziționarea elevului în centrul procesului de predare-învățare. Această reconfigurare are implicații semnificative asupra dezvoltării autonomiei elevului, considerată una dintre com-

petențele esențiale ale secolului XXI. Într-o lume dinamică, în care adaptabilitatea, responsabilitatea și capacitatea de autoînvățare sunt esențiale, centrarea pe elev nu mai este doar o opțiune pedagogică, ci o necesitate.

5. Autonomia elevului – reper central al educației centrate pe elev. În paradigma educațională actuală, autonomia este definită ca „abilitatea elevului de a-și direcționa învățarea prin planificare, monitorizare și evaluare proprie, în scopul dezvoltării personale și academice” [8, p.73]. Această autonomie implică responsabilitate, inițiativă și capacitatea de a face alegeri în cadrul învățării. Centrul de greutate al educației se deplasează astfel de la „ceea ce predă profesorul” la „ce și cum învață elevul” [4]. Elevul devine un agent activ, iar cadrul didactic, un facilitator al procesului educațional. După cum afirmă Philippe Perrenoud, „nu se poate vorbi despre un demers centrat pe elev fără o încurajare a autonomiei lui, fără un climat în care acesta poate să decidă, să greșească și să reflecteze” [11, p.95].

5.1. Efecte cognitive și metacognitive

Un efect direct al învățării centrate pe elev este stimularea gândirii critice și dezvoltarea metacogniției. Elevii devin conștienți de propriile procese mentale și învață să-și regleze strategiile de învățare. „Capacitatea de autoreglare este o condiție a învățării autentice și a autonomiei. Elevii trebuie ajutați să învețe cum să învețe” [16]. Activitățile de autoevaluare, portofoliile de învățare, învățarea prin descoperire sau prin proiect sunt instrumente pedagogice care susțin dezvoltarea acestor abilități.

a. Efecte afective și motivaționale

Într-un mediu în care elevul este valorizat, ascultat și implicat, motivația intrinsecă crește. Studiile arată că „atunci când elevii simt că dețin control asupra propriei învățări, nivelul de implicare și satisfacție este semnificativ mai mare” [3]. Această motivație se traduce prin creșterea angajamentului față de sarcinile școlare, perseverență și dorința de autoîmbunătățire. Elevul autonom este motivat din interior, nu doar de recompense sau sancțiuni externe.

b. Efecte comportamentale și sociale

Autonomia susținută prin metode centrate pe elev favorizează apariția unor comportamente responsabile. Elevii învață să colaboreze, să-și exprime opiniile și să accepte diferențele. După cum arată John Dewey, „democrația în educație începe atunci când elevii sunt tratați ca parteneri reali ai actului didactic” [6, p. 89]. De asemenea, învățarea colaborativă și activitățile de grup stimulează dezvoltarea competențelor sociale, esențiale pentru o autonomie funcțională într-un context comunitar.

c. Limite și provocări

Centrul de greutate deplasat spre elev poate ridica și provocări. Unii elevi nu sunt pregătiți să își asume responsabilitatea pentru propria învățare, mai ales dacă vin din contexte educaționale tradiționale, unde rolul profesorului era autoritar. În plus, „autonomia nu este dată, ci construită treptat, printr-un proces pedagogic susținut și diferențiat” [7, p. 112]. Aici intervine rolul esențial al profesorului ca ghid și mentor, care echilibrează libertatea cu structura, oferind sprijin progresiv și adaptat.

Centrând educația pe elev, nu doar că adaptăm procesul de învățare la nevoile și potențialul fiecărui individ, ci și cultivăm autonomia, ca trăsătură fundamentală a învățării de durată. Elevii autonomi sunt mai motivați, mai implicați, mai responsabili și mai pregătiți să facă față provocărilor unei lumi în continuă schimbare. Educația centrată pe elev nu este un ideal, ci o direcție concretă spre o școală a viitorului.

Concluzii:

- *Centralitatea elevului* în procesul educațional impune o reconfigurare continuă a relației dintre profesor și elev, bazată pe parteneriat și implicare activă.
- *Formarea autonomiei* necesită o redimensionare a practicilor didactice, care să susțină responsabilitatea, autoevaluarea și capacitatea elevului de a lua decizii.
- *Finalitățile învățării* trebuie permanent reevaluate, pentru a răspunde cerințelor societății contemporane și nevoilor individuale ale elevilor.
- *Echilibrul între sprijin și libertate* constituie o condiție esențială în dezvoltarea autonomiei, evitând atât dependența excesivă de profesor, cât și riscul de dezorientare al elevului.
- *Autonomia elevului* nu este doar un ideal pedagogic, ci o *necesitate practică*, indispensabilă pentru construirea unei generații capabile să învețe pe tot parcursul vieții, să decidă și să acționeze cu discernământ.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. AUSUBEL D. P. (1968). *Educational Psychology: A Cognitive View*. New York: Holt, Rinehart & Winston, p.56.
2. BRUNER J. (1996). *The Culture of Education*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
3. DECI E. L., & RYAN, R. M. (2000). *The "What" and "Why" of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior*. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268.
4. DELORS J., et al. (1996). *Learning: The Treasure Within. Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century*. Paris: UNESCO.
5. DEWEY J. (1938). *Experience and Education*. New York: Macmillan, p.47.
6. DEWEY J. (2007). *Democrație și educație* (trad. rom.). București: Editura Didactică și Pedagogică. (lucrare originală publicată în 1916), p.89.
7. GRIGORE F., & DIMA, V. (2020). *Învățarea personalizată. Teorie și practică*. București: Editura Didactică și Pedagogică, p.112.
8. HOLEC H. (1981). *Autonomy and Foreign Language Learning*. Oxford: Pergamon, p. 73.
9. MEIRIEU, P. (1997). *Le choix d'éduquer. Éthique et pédagogie*. Paris: ESF Éditeur, p.64.
10. MEIRIEU P. (2005). *Le choix d'éduquer. Éthique et pédagogie*. Paris: ESF éditeur.
11. PERRENOUD P. (1999). *Construire des compétences dès l'école*. Paris: ESF, p.95.
12. PIAGET J. (1970). *Psychologie et pédagogie*. Paris: DUNOD, p.15.
13. POPA R. (2021). *Inovații în educație: Tehnologii și metode de personalizare a învățării*. București: Editura Universitară, p. 85.
14. ROEGIERS X. (2000). *Une pédagogie de l'intégration. Compétences et intégration des acquis dans l'enseignement*. Bruxelles: De Boeck, p.23.
15. VYGOTSKY L. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
16. ZIMMERMAN B. J. (2002). *Becoming a Self-Regulated Learner: An Overview. Theory into Practice*, p. 112.